

DEMOCRÀCIA ELITISTA I DEMOCRÀCIA PARTICIPATIVA

| PROBLEMA | DEMOCRÀCIA ELITISTA | DEMOCRÀCIA PARTICIPATIVA |
|-----------------------------|---|--|
| La democràcia | <p>És un mètode de gestió pública per a l'elecció de majories qualificades.</p> <p>Realisme polític.</p> | <p>Implica una societat participativa, basada en valors morals i en la promoció de la igualtat. Es basa en la virtut cívica.</p> |
| El govern | <p>Govern parlamentari, amb un executiu fort. La participació popular es limita al vot i a l'ahesió, que és manifestada mitjaçant la participació electoral. El govern procura la gestió experta.</p> | <p>Participació activa dels ciutadans en la regulació de les institucions, en sindicats i partits. El govern té un paper redistributiu important.</p> <p>El govern es compromet amb la gestió experta, però també participada i consensuada.</p> |
| Els partits polítics | <p>Competència entre elits i rivalitat entre partits que realment són agències d'interessos civils.</p> | <p>Partits polítics que es presenten a les eleccions amb programa electoral vinculant.</p> |
| L'administració | <p>Estat mínim i funcionaris que formen un cos jeràrquic, meritocràtic i independent dels partits polítics, que gestiona els interessos permanents de l'Estat.</p> | <p>Els ciutadans controlen de forma més o menys directa l'activitat legal i administrativa.</p> <p>Administració local i descentralitzada.</p> |
| La societat civil | <p>Intervenció mínima de l'Estat en la societat civil, lliure mercat i autoregulació.</p> <p>'Tolerància' i gestió de les diferències com a objectiu.</p> | <p>Les organitzacions civils estan compromeses amb valors 'forts'. Actuen com a garants de valors cívics, si cal fins i tot contra l'administració.</p> <p>'Justícia' com a objectiu.</p> |

COMENTARI:

La democràcia liberal es pot entendre bàsicament de dues maneres diferents: com a **democràcia elitista** o com a **democràcia participativa**. Les teories derivades de Max Weber i, especialment, de Joseph Alois Schumpeter a CAPITALISME, SOCIALISME I DEMOCRÀCIA (1942), consideren que la democràcia és un 'govern del poble' en el sentit que el poble disposa de mecanismes per acceptar o refusar les persones que volen governar. 'Democràcia' no és el govern del poble, sinó el govern volgut pel poble — val a dir, el govern que representa el poble. En definitiva, la democràcia és un sistema legal que permet viure junts conservant les diferències, amb institucions regulades, però que no aspira a la 'virtut' sinó a la gestió.

La tesi de fons dels partidaris de la democràcia elitista és que la democràcia no respon a cap 'finalitat' sinó que és un 'procediment', un conjunt d'institucions de valor instrumental — de manera que cal procurar que el procediment democràtic sigui, simplement, el més eficaç possible. Això implica que el poble el que fa és legitimar el que prèviament han decidit els experts (empreses, patronals, partits, grups de pressió...). En paraules de Schumpeter, al llibre esmentat:

«El mètode democràtic és el mecanisme per assolir decisions polítiques en les quals uns individus adquireixen el poder de decidir per mitjà d'una lluita competitiva pel vot del poble».

En aquesta concepció, la democràcia pot prescindir de la virtut cívica perquè per tal de sobreviure en té prou amb un grup de funcionaris, més o menys neutrals però eficaços, que defensin les institucions bàsiques de l'Estat. Si es pot prescindir de la 'virtut', en canvi allò que no es pot passar per alt és disposar d'individus competents i ben formats que es presentin a les eleccions: formals elits és bàsic per a la continuïtat de la democràcia, perquè són les elits les que de debò prenen les decisions.

El vot segons la tesi de la democràcia elitista respon a mecanismes de mercat: els votants són els consumidors i els polítics els ofereixen la seva mercaderia (el programa amb què van les eleccions), de manera que tots busquen maximitzar les seves expectatives.

La democràcia elitista propugna també el 'realisme polític'. En síntesi, això significa que a teoria política s'ha de basar en l'experiència i no en les idealitzacions. Alliberar la democràcia de falses idealitzacions i utopies és el millor servei possible a la societat. La democràcia elitista defensa que la 'governança' (la presa de decisions experta) és prèvia al govern. El poble, en realitat, no decideix sobre el que vol, sinó sobre el que si ofereix. I l'oferta ha de cuinada amb realisme pels experts a través de mecanismes de governança.

En oposició els qui defensen la democràcia participativa consideren que les institucions formals, els valors morals i els interessos de grups especials (sindicats, patronals, funcionaris...) formen una totalitat. De manera que són els valors morals i no tan sols el vot els qui donen la cohesió al fet democràtic de 'viure junts'. Valorar les lleialtats al passat (les tradicions del poble) i crear un únic poble per sobre de les diferències és un objectiu essencial de la democràcia participativa que només té sentit amb una 'ciutadania activa'. Votar és l'aspecte formal de la democràcia; important però no únic — i fins i tot no tan imprescindible com participar en el sistema.

El debat que es va produir als anys de 1920 entre Walter Lippmann i John Dewey és el 'lloc clàssic' de la polèmica sobre la democràcia i les elits. Per a Lippmann [a LIBERTY AND THE NEWS (1920), PUBLIC OPINION (1922) i THE PHANTOM PUBLIC (1925)] l'opinió pública estava necessàriament desinformada i seria millor deixar la presa de decisions als especialistes. La democràcia no significa el debat públic de les idees, sinó que és tan sols un procediment. 'Democràcia' només significa la possibilitat d'accés a les coses bones de la vida i no seria realista suposar que gent que dedica la seva vida al treball disposin de temps, ni de capacitats, per debatre sobre qüestions complexes. En les seves paraules: 'El públic està interessat en la llei, no en les lleis; en el mètode de la llei, no en la seva substància'. En profunditat el públic no entén de què li parlen quan se li demana una opinió massa complexa, que només poden tenir els tècnics i especialistes.

Deixar la democràcia en mans de l'opinió pública és perillós perquè l'opinió pública podria unir-se al voltant d'eslògans i 'd'imatges simbòliques', purament demagògiques. Les opinions poden ser absolutament contradictòries i no en pot sortir res de significatiu. Per això cal restringir el debat públic, que no és per a Lippmann l'essència de la democràcia sinó 'el seu principal defecte', perquè el debat produeix sempre confusió. L'ideal seria que per comptes de debat, es facilités a l'opinió pública 'patrons de mesura' científics.

D'altra banda en un món tecnològicament complex, dominat per grans corporacions el coneixement dels managers i les estratègies empresarials, del tot necessàries per tal que la gent normal i corrent tingui una bona vida, no poden ser exposades en públic – fins i tot per elementals raons de prudència. Líban i el seu amic Bernays creien que la democràcia tenia una tendència inevitable al desordre i a la descomposició. De manera que cap democràcia real no podia subsistir sense una elit que no es mogui per opinions epidèmiques (entre els 'fils de la memòria i l'emoció', per dir-ho en els seus mots), sinó que disposi d'un saber ben fonamentat (els 'administradors responsables'). Són les elits, les gents amb caràcter directiu, que no perden el cap quan les opinions diverses destorben els objectius comuns, les qui realment han de governar en la democràcia perquè no hi ha pitjor desastre que saber què cal fer i no tenir els mitjans per fer-ho simplement perquè una majoria numèrica purament garrula ho impedeix.

En una democràcia elitista tant els polítics com els periodistes són professionals competents. Per això el paper del periodisme, no és el de produir debats. El que la premsa ha de fer és trametre informació. En el plantejament de Lippmann quan hi ha informació sobra el debat.

Per a Dewey i per als partidaris de la democràcia participativa, en canvi, la democràcia s'havia de fonamentar en l'assumpció de responsabilitats per part de la gent corrent, cercant 'un desenvolupament equilibrat de la ment i el caràcter'. En la democràcia participativa la premsa no només informa sinó que ha de formar hàbits essencials en la comunitat i orientar-la. El problema és que, com el mateix Dewey va llucar a THE PUBLIC AND HIS PROBLEMS: 'les lleialtats que abans sostenien als individus, que els donaven recolzament, direcció i una visió unitària de la vida, pràcticament han desaparegut'. El relativisme cultural i el multiculturalisme amenacen allò que Dewey anomenà 'la recerca de la certesa', que havia de ser, a parer seu, un objectiu bàsic en les societats. Avui s'identifica amb 'democràcia' amb la diferència de la 'diversitat' que és un procediment clarament elitista i amb la 'gestió experta' per sobre del poder del poble.